

DOI: 10.31319/2709-2879.2026iss1(12).364399pp144-155

УДК 346.544

Юдіна С.В., доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів та обліку
Дніпровський державний технічний університет, м. Кам'янське

ORCID ID: 0000-0001-8318-4172

e-mail: yusv0763@ukr.net

Лиса О.В., кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та
страхування

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро

ORCID ID: 0000-0002-1870-0481

e-mail: lysaelena@ukr.net

Мартинюк Ф.М., аспірант кафедри менеджменту

Дніпровський державний технічний університет, м. Кам'янське

ORCID ID: 0009-0000-2261-428X

e-mail: nick9813@gmail.com

Yudina Svitlana, Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Finance
and Accounting

Dniprovsky State Technical University, Kamianske

Lysa Olena, PhD in Economics, Associate Professor Department of Finance, Banking and Insurance

Dnipro State Agrarian and Economic University, Dnipro

Martyniuk Felix, Postgraduate student of the Department of Management

Dniprovsky State Technical University, Kamianske

ФОРМИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

FORMS OF STATE SUPPORT OF INNOVATIVE ACTIVITIES IN UKRAINE

Стаття присвячена розвитку форм державної підтримки інноваційної діяльності в країні. Визначено, що незважаючи на те, що видатки на наукову та науково-технічну діяльність є захищеними статтями видатків державного бюджету, їх реальний обсяг не відповідає встановленим законодавчим нормам. Проаналізовано стан фінансування наукової та науково-технічної діяльності (наукових досліджень та розробок) в Україні з 2000 по 2024 рр. Проаналізовано стан державного фінансування наукової та науково-технічної діяльності (наукових досліджень та розробок) в Україні з 2000 по 2024 рр. Визначено структуру витрат на виконання наукових досліджень і розробок за видами робіт у 2005-2024 рр. Визначено значення Глобального інноваційного рейтингу (GII) для України у 2016-2025 рр. У висновках згруповано основні проблеми, пов'язані з регуляторною дією національного законодавства в інноваційній сфері України та пов'язаних із взаємодією суб'єктів інноваційної діяльності, які потребують вирішення.

Ключові слова: інноваційна діяльність, державна підтримка, стан фінансування науки, наукова діяльність, форми підтримки наукової діяльності, суб'єкти інноваційної діяльності.

The article is devoted to the development of forms of state support for innovation activities in the country, namely: financial support; tax and customs benefits; institutional support; informational and educational support; expert and regulatory support.

It was determined that despite the fact that expenditures on scientific and scientific and technical activities are protected items of state budget expenditures, their actual volume does not comply with the established legislative norms.

The state of financing of scientific and scientific and technical activities (scientific research and development) in Ukraine from 2000 to 2024 was analyzed. It was determined that the share of

financing in the volume of Ukraine's GDP is very low and has almost halved over the analyzed period. The state of state funding of scientific and scientific and technical activities (scientific research and development) in Ukraine from 2000 to 2024 was analyzed. It was determined that in 2023-2024 the share of budget funding for scientific research and development in GDP significantly decreased, which is a consequence of the lack of budget funds in conditions of martial law.

The structure of expenditures for scientific research and development by type of work in 2005-2024 was determined. It was determined that the largest share of funding for the period under study fell on scientific and technical (experimental) developments; a significantly smaller share fell on fundamental research and applied research.

The value of the Global Innovation Index (GII) for Ukraine in 2016-2025 was determined. It was determined that the value of the innovation performance subindex over the last four war years has deteriorated, although it is better than the value of the innovation investment subindex (innovation spending). It has been determined that in recent years, Ukraine's significant lag in the scientific and technical sphere has become increasingly obvious not only from developed countries, but also from the post-socialist countries of Eastern Europe.

The conclusions group the main problems related to the regulatory effect of national legislation in the innovation sector of Ukraine and related to the interaction of innovation entities that need to be resolved.

Key words: *innovation activity, state support, state of science financing, scientific activity, forms of support for scientific activity, subjects of innovation activity.*

JEL Classification: *O38, O31, O32, O25*

Постановка проблеми. Держава в Україні надає декілька форм підтримки суб'єктам інноваційної діяльності, відповідно до Закону «Про інноваційну діяльність» й інших актів, а саме: фінансову підтримку; податкові та митні пільги; інституційну підтримку; інформаційну та освітню підтримку; експертну та регуляторну підтримку; тощо.

Держава, відповідно до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» (ст. 48), має забезпечувати пряме бюджетне фінансування наукової та науково-технічної діяльності в розмірі не менше ніж 1,7 % ВВП України. Ці видатки містяться в захищених статтях видатків Державного бюджету України.

В той же час, ця норма не дотримується.

Перелік закладів (наукових установ та ЗВО), які отримують базове фінансування для здійснення наукової та науково-технічної діяльності, затверджується Кабінетом Міністрів України.

Підтримка фундаментальних наукових досліджень у сфері природничих, технічних і гуманітарних наук, які проводяться науковими установами (установами НАН), ЗВО, окремими науковцями, забезпечується Національним фондом досліджень України, який є державною бюджетною установою, створеною Урядом України в 2018 році відповідно до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність». Кошти фонду формуються за рахунок бюджету (в основному) та добровільних внесків юридичних і фізичних (у т.ч. іноземних) осіб. Вони розподіляються на конкурсній основі. Основним засобом реалізації пріоритетних напрямків розвитку науки і техніки є державні наукові та науково-технічні програми. Вони передбачають концентрацію науково-технічного потенціалу країни для розв'язання найважливіших національних проблем і містять: міжвідомчі, галузеві, регіональні програми. Державні програми формуються центральними органами виконавчої влади на основі цільових проектів і розробок, відібраних на конкурсних засадах. Їх обсяги фінансування щорічно визначаються Верховною Радою України при прийнятті Закону України про Державний бюджет України. Положення про поіменовані програми затверджується Кабінетом Міністрів України. Державне замовлення на науково-технічну продукцію щорічно формується центральним органом виконавчої влади у сфері наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності та центральним органом виконавчої влади з питань економічної політики на основі переліку найважливіших розробок, спрямованих на створення новітніх технологій та продукції, і затверджується Кабінетом Міністрів України.

Крім перерахованих, до заходів державного стимулювання і регулювання інноваційної діяльності відносять: кредити, податкові та амортизаційні пільги; коригування антимонопольного законодавства; зовнішньоекономічні преференції; інформаційно-консультативну підтримку тощо. До них також належать: промислове охоронне право приватної та інтелектуальної власності, законодавче закріплення інтелектуальної власності та правове регулювання її використання, створення вузівсько-промислових дослідницьких центрів.

В той же час, інноваційна діяльність в Україні потребує подальшої активізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням активізації інноваційної діяльності причвячено праці Буняк Н.М. [1], Даниленко Л.І. [2], Пермінова С.О. [3], Лазоренко Т.В. [3], Микитюк П.П. [4], Писаренко Т.В. [5], Пермінова С.О. [6], Станкевич І.В. [7] та інших. Але в той же час, економічні процеси, що відбуваються в країні потребують подальшого дослідження форм державної підтримки інноваційної діяльності з метою її активізації.

Формулювання цілей статті. Тому метою статті є подальший розвиток підходів щодо розробки та впровадження форм державної підтримки інноваційної діяльності в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Незважаючи на те, що видатки на наукову та науково-технічну діяльність є захищеними статтями видатків державного бюджету, їх реальний обсяг часто не відповідає законодавчим нормам. Стосовно фінансування наукової та науково-технічної діяльності в Україні можна зазначити, що воно не може вважатися прийнятним навіть для найменш розвинених країн. Так, виходячи з даних, наведених Державною службою статистики України [8], та результатів проведених розрахунків, частка витрат на фінансування наукової та науково-технічної діяльності в 2000 році складала 1,16 % від обсягу ВВП України, а в 2015 році – лише 0,61 %, тобто ця частка є дуже низькою і за цей період ще й зменшилася майже вдвічі (табл. 1).

Таблиця 1. Стан фінансування наукової та науково-технічної діяльності (наукових досліджень та розробок) в Україні з 2000 по 2024 рр.

Роки	ВВП, млн. грн.	Фінансування витрат на наукову та науково-технічну діяльність, млн. грн.	Частка витрат на наукову та науково- технічну діяльність у ВВП, %	Витрати на виконання наукових досліджень і розробок*, млн. грн.	Частка витрат на виконання наукових досліджень і розробок у ВВП, %
2000	176128	2046,339	1,16	-	-
2005	457325	5160,4	1,13	-	-
2006	565018	5164,43	0,91	-	-
2007	751106	6149,232	0,82	-	-
2008	990819	8024,759	0,81	-	-
2009	947042	7822,21	0,83	-	-
2010	1120585	8995,894	0,80	8107,1	0,75
2011	1349178	9591,35	0,73	8513,4	0,65
2012	1459096	10558,48	0,72	9419,9	0,67
2013	1522657	11161,064	0,73	10248,5	0,70
2014	1586915	10320,328	0,66	9487,5	0,60
2015	1988544	12223,158	0,61	11003,6	0,55
2016	2385367	-	-	11530,7	0,48
2017	2983882	-	-	13379,3	0,45
2018	3558706	-	-	16773,7	0,47
2019	3974564	-	-	17254,6	0,43
2020	4194102	-	-	17022,4	0,41
2021	5459574	-	-	20973,8	0,38

Продовження таблиці 1

2022	5191028	-	-	17117,8	0,33
2023	6537825	-	-	21348,1	0,33
2024	7658659	-	-	28328,2	0,37

* – без витрат на виконання науково-технічних послуг

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України [8]

Далі в офіційній статистиці дещо видозмінилася методологія організації та проведення державного статистичного спостереження «Здійснення наукових досліджень і розробок», запроваджена з 2016 року, і показник «фінансування витрат на наукову та науково-технічну діяльність» був трансформований у показник «витрати на виконання наукових досліджень і розробок». Останній показник також мав тенденцію до зменшення: якщо в 2010 році він становив 0,75 % від обсягу ВВП, то в 2023 році – лише 0,33 % від обсягу ВВП. При цьому наукові дослідження свідчать, що навіть такий обмежений обсяг ресурсів використовується неефективно, що не дає змоги сформуванню достатній обсяг коштів для інтенсифікації розвитку та інновацій.

Що стосується бюджетних видатків на ці цілі, то вони, частіше за все, становлять трохи менше половини від усього обсягу фінансування наукової та науково-технічної діяльності й там спостерігається аналогічна тенденція зменшення їх частки у ВВП країни. Водночас, у Законі України «Про наукову та науково-технічну діяльність» зазначено, що держава має забезпечити бюджетне фінансування наукової та науково-технічної діяльності в розмірі, не менше 1,7 % ВВП. Така ж норма діяла і в попередній редакції цього закону від 1991 року. Однак жодного року ця норма закону не виконувалась (тобто була суто декларативною), а фінансування відбувалось у межах наявних ресурсів бюджету (табл. 2). При цьому навіть ВРУ своєю постановою ще в 1999 році визнала незадовільною роботу КМУ щодо забезпечення визначеного законами України рівня фінансування науково-технічної сфери та рекомендувала вжити належні заходи.

Таблиця 2. Стан державного фінансування наукової та науково-технічної діяльності (наукових досліджень та розробок) в Україні з 2000 по 2024 рр.

Роки	ВВП, млн. грн.	Фінансування витрат на наукову та науково- технічну діяльність, млн. грн.	Витрати на виконання наукових досліджень і розробок*, млн. грн.	У т. ч. за рахунок коштів бюджету, млн. грн.	Частка витрат за рахунок бюджету у ВВП, %
2000	176128	2046,339	-	614,514	0,35
2005	457325	5160,4	-	1737,65	0,38
2006	565018	5164,43	-	2054,08	0,36
2007	751106	6149,232	-	2837,9	0,38
2008	990819	8024,759	-	3949,701	0,40
2009	947042	7822,21	-	3429,18	0,36
2010	1120585	8995,894	-	3750,969	0,33
2011	1349178	9591,35	-	3885,04	0,29
2012	1459096	10558,48	-	4774,62	0,33
2013	1522657	11161,064	-	4826,809	0,32
2014	1586915	10320,328	-	4088,391	0,26
2015	1988544	12223,158	-	4296,353	0,22
2016	2385367	-	11530,7	3910,778	0,16
2017	2983882	-	13379,3	4896,372	0,16

Продовження таблиці 2

2018	3558706	-	16773,7	6222,735	0,17
2019	3974564	-	17254,6	6724,745	0,17
2020	4194102	-	17022,4	7411,791	0,18
2021	5459574	-	20973,8	8630,128	0,16
2022	5191028	-	17117,8	10994,937	0,21
2023	6537825	-	21348,1	8005,501	0,12
2024	7658659	-	28328,2	10908,723	0,14

* – без витрат на виконання науково-технічних послуг

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України [8]

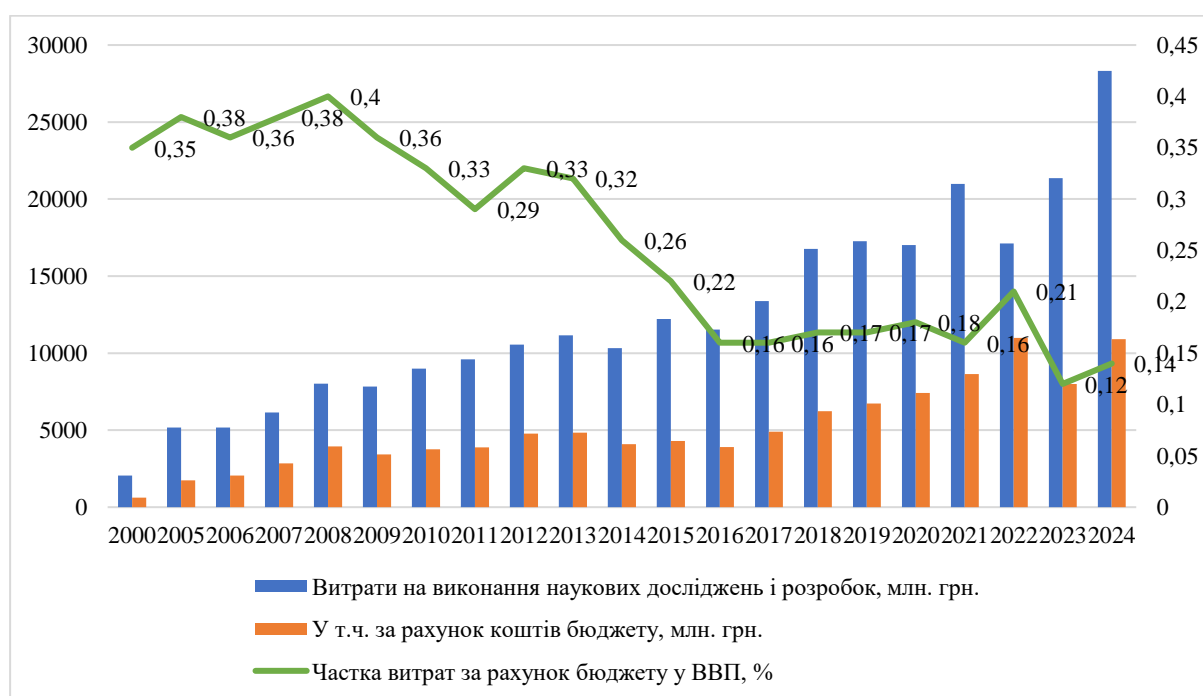

Рис. 1. Динаміка витрат на виконання наукових досліджень і розробок
Джерело: складено авторами за даними табл. 2

Як можемо бачити з даних таблиці, найбільша частка ВВП України спрямовувалася на фінансування витрат на наукову та науково-технічну діяльність у 2008 році (0,4 %), а найменша – в 2023 році (0,12 %). Починаючи з 2016 року частка витрат на виконання наукових досліджень і розробок, яка фінансується бюджетним коштом, не досягає навіть 0,2 % ВВП, хоча в динаміці за 2016-2020 рр. спостерігалось поступове її зростання (з 0,16 % у 2016 році до 0,18 % у 2020 р.). Водночас, у 2022 р. ця частка значно зросла (до 0,21 %), що було пов'язано з потребою фінансування інноваційних проєктів оборонного призначення. У 2023-2024 роках частка бюджетного фінансування наукових досліджень і розробок у ВВП знову суттєво знизилася, що є наслідком нестачі бюджетних коштів в умовах військового стану.

Слід зазначити, що показник «Відношення витрат на наукові та науково-технічні роботи за рахунок держбюджету, відсотків ВВП» входить до переліку показників, на основі яких оцінюється рівень інвестиційно-інноваційної безпеки, яка, в свою чергу, виступає субіндексом оцінки економічної безпеки держави (згідно «Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» від 2013 року). Причому цей показник впливає на інтегральний індекс інвестиційно-інноваційної безпеки прямо пропорційно (згідно методики є стимулятором), тобто з його зростанням підвищується рівень безпеки. Зважаючи на те, що

останніми роками цей показник не досягав навіть критичного рівня (0,2 % ВВП), то про забезпечення прийнятного рівня безпеки говорити не можна.

Слід зазначити, що в 2014-2017 рр. спостерігалось не лише подальше зниження рівня бюджетного фінансування наукової та науково-технічної діяльності відносно ВВП, а й пришвидшення цього процесу, бо показники знаходяться нижче лінії тренду. Звичайно, економічне становище країни мало об'єктивні передумови для погіршення, але такі стрімкі темпи (з 0,33 % у 2012 р. до 0,16 % у 2016 р.) підтверджують висновки багатьох фахівців про фінансування науки за залишковим принципом [1-4]. Зрозуміло, що збереження тенденції до зниження частки бюджетного фінансування науки у ВВП становить неабияку загрозу для інвестиційно-інноваційної безпеки нашої країни. Тому цілком зрозумілим і очікуваним, зважаючи на оборонні потреби, є збільшення у 2022 р. порівняно з періодом 2016-2021 рр. частки бюджетного фінансування наукової та науково-технічної діяльності у ВВП (з 0,16 % у 2016 р. до 0,21 % у 2022 р.). Водночас, суттєва нестача бюджетних коштів під час війни не дозволила перевести це в тенденцію і в 2023 р. ця частка була мінімальною (0,12 %) за весь період дослідження.

Показовим є також визначення структури фінансування наукової та науково-дослідної діяльності за видами робіт та галузями наук. Як бачимо з даних, наведених у табл. 3, найбільша частка фінансування за досліджуваній період припадала на науково-технічні (експериментальні) розробки (більше 50 % загального обсягу фінансування); значно менша частка (біля 30 % у 2023 р.) припадала на фундаментальні дослідження; на прикладні дослідження припадало біля 20 %. Таким чином, прикладні дослідження, які мають комерційний потенціал, фінансувалися за остаточним принципом.

Таблиця 3. Структура витрат на виконання наукових досліджень і розробок за видами робіт у 2005-2024 рр. *

Роки	Усього		У тому числі:					
			фундаментальні дослідження		прикладні дослідження		науково-технічні (експериментальні) розробки	
	Обсяг, млрд. грн.	Питома вага, %	Обсяг, млрд. грн.	Питома вага, %	Обсяг, млрд. грн.	Питома вага, %	Обсяг, млрд. грн.	Питома вага, %
2005	4,02	100,00	0,90	22,39	0,71	17,66	2,41	59,95
2010	8,85	100,00	2,19	24,75	1,62	18,31	5,04	56,95
2011	9,08	100,00	2,21	24,34	1,87	20,59	5,00	55,07
2012	10,05	100,00	2,62	26,07	2,06	20,50	5,37	53,43
2013	10,56	100,00	2,70	25,57	2,09	19,79	5,77	54,64
2014	9,73	100,00	2,48	25,49	1,91	19,63	5,34	54,88
2015	11,26	100,00	2,47	21,94	2,27	20,16	6,52	57,90
2016	11,53	100,00	2,23	19,34	2,56	22,20	6,74	58,46
2017	13,37	100,00	2,92	21,84	3,16	23,64	7,29	54,53
2018	16,78	100,00	3,76	22,41	3,57	21,28	9,45	56,32
2019	17,26	100,00	3,74	21,67	3,64	21,09	9,88	57,24
2020	17,02	100,00	4,26	25,03	3,97	23,33	8,79	51,65
2021	20,97	100,00	5,16	24,6	4,82	23,0	10,99	52,4
2022	17,12	100,00	4,07	23,8	4,83	28,2	8,22	48,0
2023	21,35	100,00	4,42	20,7	6,34	29,7	10,59	49,6
2024	28,33	100,00	5,83	20,6	9,01	31,8	13,48	47,6

* – без витрат на виконання науково-технічних послуг

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України [8]

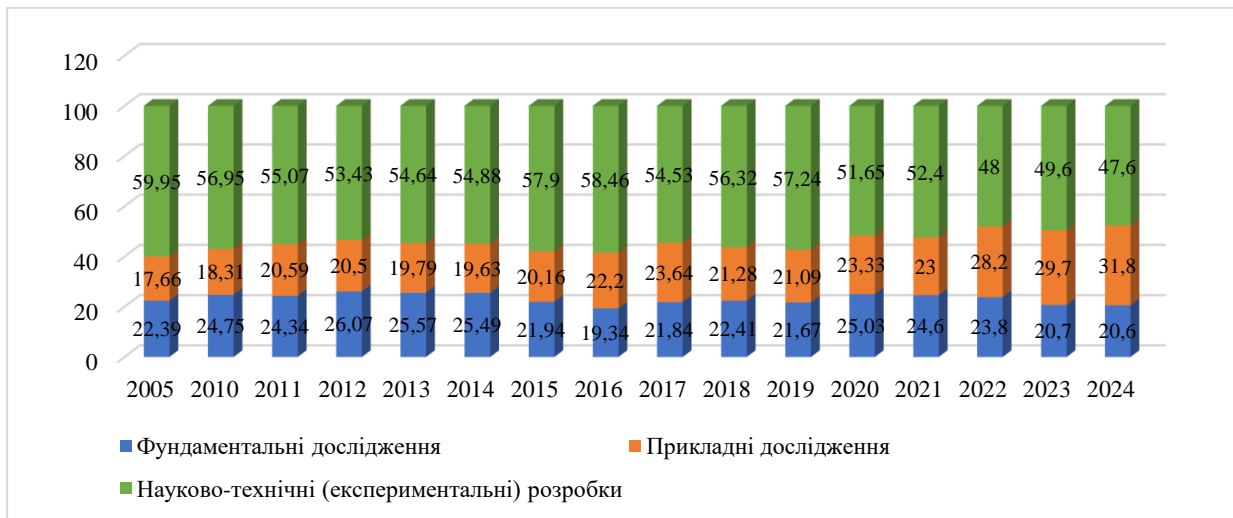

Рис. 2. Динаміка структури витрат на виконання наукових досліджень і розробок за видами робіт у 2005-2024 рр.

Джерело: складено авторами за даними табл. 3

Як можемо бачити з даних, наведених у табл. 4, галузева структура фінансування в 2005-2024 роках поступово трансформується: скорочується частка технічних наук, натомість дещо зростають частки природничих, суспільних та гуманітарних наук. Це може свідчити про поступову інтенсифікацію наукових досліджень на тих сферах, які останнім часом актуалізуються (суспільні й гуманітарні) [6]. Натомість скорочення витрат на наукові розробки технічного характеру може в майбутньому зменшити стимули для створення наукоємних технічних розробок.

Таблиця 4. Структура витрат на виконання наукових досліджень і розробок за галузями наук у 2005-2024 рр., %

Роки	Усього	У тому числі:					
		природничі	технічні	медичні	сільськогосп.	суспільні	гуманітарні
2005	100,00	25,87	69,59	3,38	5,76	3,70	0,84
2010	100,00	32,03	60,94	4,78	6,45	5,46	1,58
2012	100,00	34,49	57,87	4,78	6,46	6,05	1,59
2013	100,00	32,48	60,29	4,12	5,96	5,39	1,83
2014	100,00	32,80	60,30	4,32	5,99	4,95	1,95
2015	100,00	27,77	66,63	3,94	5,16	3,89	1,71
2016	100,00	21,12	65,17	2,81	5,57	3,30	2,02
2017	100,00	20,20	63,84	3,43	6,14	3,96	2,42
2018	100,00	20,61	63,66	3,67	5,82	4,10	2,14
2019	100,00	21,77	63,32	3,17	5,58	4,30	1,86
2020	100,00	23,17	57,72	4,38	7,15	4,97	2,61
2021	100,00	29,22	53,84	4,32	5,79	4,51	2,32
2022	100,00	26,69	55,37	3,91	6,18	5,04	2,82
2023	100,00	34,03	50,90	3,08	5,44	4,31	2,25
2024	100,00	33,97	51,20	3,83	4,58	4,25	2,17

* – у 2005-2015 рр. медичні та сільськогосподарські науки враховувалися у складі природничих наук

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України [8]

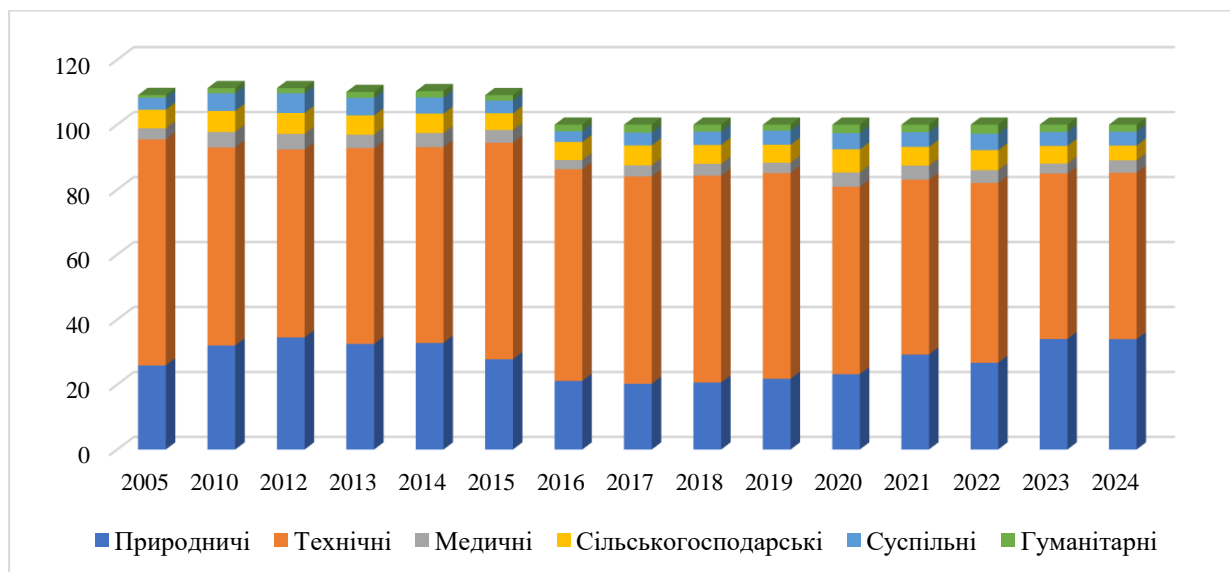

Рис. 3. Структура витрат на виконання наукових досліджень і розробок за галузями наук у 2005-2024 рр.

Джерело: складено авторами за даними табл. 4

Для визначення результативності заходів щодо стимулювання інноваційного розвитку України досить показовими є значення Глобального інноваційного індексу (ГІІ), який кожного року публікується Світовою організацією інтелектуальної власності (WIPO) – спеціалізованою установою системи ООН. Як зазначено у звіті цієї організації, ГІІ є довідником з інновацій та «інструментом дії» для країн, які включають його в свої інноваційні програми. Глобальний інноваційний індекс представляє собою рейтинг інновацій за результатами аналітичного дослідження 130 країн світу (зокрема, й України), тобто він ранжує економіки країн світу за їх інноваційними можливостями [9]. Вхідною інформацією (вхідний субіндекс) для розрахунку ГІІ є показники, що характеризують:

- стан відповідних інституцій (політичне середовище, нормативно-правова база, бізнес-середовище);
- стан людського капіталу (освіта, вища освіта, наукові дослідження й розробки (НДДКР));
- стан інфраструктури (інформаційні й комунікаційні технології, загальна інфраструктура, екологічна стійкість);
- складність ринку (обсяги кредитування, інвестицій, торгівлі, диверсифікація та масштаб ринку);
- рівень кваліфікаційної підготовки (наявність і кількість працівників розумової праці, інноваційні зв'язки, рівень засвоєння знань).

Вихідні параметри індексу (вихідний субіндекс) характеризують:

- знання та технологічні результати (створення знань, вплив отриманих знань, розповсюдження знань);
- творчі результати (нематеріальні активи, креативні товари та послуги, онлайн-творчість).

Таким чином, індекс вимірює інновації, що базується на п'яти групах критеріїв, і включає два субіндекси – субіндекс витрат на інновації і субіндекс результатів інновацій. Загалом індекс поєднує близько 80 індикаторів, які дозволять сформувати багатовимірну систему інновацій (табл. 5).

Таблиця 5. Значення Глобального інноваційного рейтингу (ГІІ) для України

Роки	Місце України в Глобальному інноваційному рейтингу (ГІІ)	Місце України за інноваційними ресурсами (інноваційними вкладеннями) (innovation inputs)	Місце України за результатами інновацій (innovation outputs)
2016	56	76	40
2017	50	77	40
2018	43	75	35
2019	47	82	36
2020	45	71	37
2021	49	76	37
2022	57	75	48
2023	55	78	42
2024	60	78	54
2025	66	80	54

Джерело: складено авторами за [9]

Рис. 4. Динаміка глобального інноваційного рейтингу (ГІІ) для України

Джерело: складено авторами за даними табл. 5

Як можемо бачити, значення субіндексу результативності інновацій за останні чотири військові роки погіршився, хоча і є кращим, ніж значення субіндексу інноваційних вкладень (витрат на інновації). За рівнем інноваційних вкладень Україна в 2025 році посідає 80-е місце в рейтингу, що нижче, ніж у 2022 році (75-е місце), але вище, ніж у 2019 році (82 місце). За результатами інноваційної діяльності Україна посіла 54 місце в рейтингу, що є найгіршим показником за аналізований період. Загальне значення рейтингу для України на 2025 рік погіршилося (Україна опустилася з 55-го в 2023 р. на 66-е місце в 2025 р.). Україна має

найнижчі рейтинги в індикаторах «Інституції» (108 місце), «Розвиток ринку» (85 місце) та «Інфраструктура» (75 місце) [9].

Взаємозв'язок між рівнем доходу (ВВП на душу населення) і результатами інновацій показав, що для України має місце перевищення очікувань від інноваційних вкладень над реальними результатами економічного розвитку, тобто вкладення коштів в інноваційний розвиток не досягає того економічного ефекту (приросту ВВП на душу населення), який планується (або очікується) [5]. Водночас, Україна виробляє більше інноваційної продукції порівняно з рівнем її інвестиційних вкладень в інновації, тобто Україна все ще здатна трансформувати інвестиційний ресурс у достатньо якісні інновації (у звіті з ГП нашу країну віднесли до групи країн «нижньої середини»).

Як зазначено у звіті, Україна за більшістю показників компонентів ГП показує результати середнього рівня в групі країн з низьким рівнем доходу; водночас, показники України є нижчими за середні показники європейських країн. Перевагою України є результати у сфері знань і технологій – 47 місце, а недоліком – інфраструктура (найнижчі показники – 108 місце серед 130 країн світу). Сильними сторонами України в звіті ГП було визнано: державне фінансування середньої освіти, середнє співвідношення учнів та вчителів у загальноосвітній середній школі, можливість вступу до вищого навчального закладу, частка жінок з науковими ступенями, обсяги створеної в Україні інноваційної продукції, частка витрат на програмне забезпечення у ВВП, частка експорту науково-технічних послуг у загальному обсязі експорту, наявність власних торгівельних марок, власних промислових зразків продукції, мобільних додатків. Слабкими сторонами було визнано: політичну й економічну нестабільність, складність визнання банкрутства, відсутність глобальних корпоративних інвесторів у сфері НДДКР, нерозвиненість загальної інфраструктури, низький рівень валового накопичення капіталу, ринкової капіталізації, обсягів інвестицій, а також створеного ВВП на одиницю використаної енергії, недостатня частка валового мікрофінансового кредитування у ВВП, недостатня залученість венчурного капіталу, капіталу спільних підприємств тощо [5].

Останніми роками все більш очевидним стає значне відставання України в науково-технічній сфері не тільки від розвинених країн, але й від постсоціалістичних країн Східної Європи. В таких умовах інноваційний тип розвитку не лише бажаний, а нагально необхідний для країни, що дозволить досягти такого рівня економічного розвитку, яке спочатку буде наблизатись, а в подальшому й відповідати принаймні рівню розвитку східноєвропейських країн [6]. Якщо в цьому напрямі не прикладати зусиль, то Україна перейде із стану полупериферійних країн (за світ-системною теорією Валлерстайна) до периферійних, для яких характерна відсутність промисловості як такої і сировинна орієнтованість економіки.

Висновки. Інноваційний розвиток економіки країни можливий за умов поєднання зусиль держави та приватних власників капіталу. Очевидно, що вітчизняні підприємства наразі не мають достатнього обсягу капіталу для реалізації інноваційних проєктів самотужки; крім того, досить часто власники цих підприємств не бажають вкладати капітал у такі проєкти, зважаючи на їх ризиковість у зв'язку з наявністю різного роду загроз (військові дії, макроекономічна нестабільність у країні, корупційні ризики, недосконала система юридичного захисту власності, можливість рейдерства тощо). Тому тут необхідний стимулювальний вплив держави на розвиток інноваційної діяльності суб'єктів підприємництва.

До основних проблем, пов'язаних з регуляторною дією національного законодавства в інноваційній сфері України, належать:

- відсутність довгострокових програм розвитку національної економіки, заснованої на інноваціях;
- відсутність скоординованої діяльності органів державної влади, спрямованої на інноваційний розвиток країни;
- невиконання визначених законодавством механізмів реалізації пріоритетів інноваційної діяльності та пріоритетів розвитку науки і техніки;
- недостатня застосовність фінансових, кредитних, податкових інструментів підтримки інноваційної діяльності, прийнятих, зокрема, в державах-членах ЄС;

- невідповідність законодавства у сфері інтелектуальної власності міжнародним правовим нормам та слабкий рівень захищеності прав інтелектуальної власності;
- нерозвиненість інноваційної інфраструктури (дослідницьких університетів, технопарків, наукових парків, кластерів, високотехнологічних інноваційних підприємств, інноваційних бізнес-інкубаторів, венчурних фондів тощо);
- відсутність ефективних механізмів комерціалізації результатів завершених науково-технічних розробок, що призводить до втрати державою щорічно значних бюджетних надходжень;
- недостатній рівень інноваційної активності суб'єктів підприємницької діяльності;
- недостатня готовність технологічних рішень для їх упровадження бізнесом;
- нерозвиненість механізмів створення розробок, орієнтованих на практичне застосування, та моніторингу їх використання у виробництві;
- відсутність механізмів сприяння співпраці університетів та наукових інститутів із підприємствами;
- низький рівень інноваційної та виконавчої культури, незабезпечення виконання законів та порушення вимог законодавства;
- відсутність механізмів державної підтримки закордонного патентування винаходів, створених за рахунок державних коштів.

Наразі існує також низка проблем, пов'язаних із взаємодією суб'єктів інноваційної діяльності, які потребують вирішення, зокрема:

- складність взаємодії між закладами вищої освіти (науковими установами) та науковими парками в частині налагодження ефективної співпраці з метою реалізації стратегічних цілей;
- відсутність у наукового парку власної інфраструктури та складнощі з орендою приміщення, обладнанням тощо;
- не конкретизовано участь ЗВО та наукових установ у процесі комерціалізації результатів наукових досліджень, науково-технічних (експериментальних) розробок;
- недостатньо врегульована можливість розпорядження бюджетними установами (зкладами вищої освіти та науковими установами) прибутком від комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності та результатів наукових досліджень на організацію їх основної діяльності.

Отже, державне регулювання інноваційної діяльності в Україні – це складна, багаторівнева система, яка поєднує економічні стимули, нормативно-правові рамки та інституційні інструменти.

Список використаної літератури

1. Буняк Н.М. Інноваційний менеджмент: конспект лекцій. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2022. 132 с.
2. Даниленко Л.І. Інноваційний менеджмент: курс лекцій. К.: ННПУДС, 2024. 66 с.
3. Інноваційний менеджмент: конспект лекцій / КПІ ім. Ігоря Сікорського; укладачі: С.О. Пермінова, Т.В. Лазоренко. К.: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. 125 с.
4. Микитюк П.П., Брич В.Я., Шкільняк М.М., Микитюк Ю.І. Інноваційний менеджмент: підруч. / Тернопіль: Екон. думка ТНЕУ, 2019. 518 с.
5. Наукова, науково-технічна та інноваційна діяльність в Україні у 2023 році: науково-аналітична доповідь / Т.В. Писаренко, Т.К. Куранда та ін. К.: УкрІНТЕІ, 2024. 108 с.
6. Пермінова С.О. Інноваційний менеджмент: навч. наочний посіб. К.: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2025. 130 с.
7. Станкевич І.В., Гавриленко Т.В. Конспект лекцій з дисципліни «Управління інноваціями»: Одеса: ОНАЗ ім. О.С. Попова, 2020. 69 с.
8. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 10.01.2026).

9. Глобальний інноваційний індекс за 2016-2025 рік / Світова організація інтелектуальної власності (WIPO). URL: <https://www.wipo.int/gii-ranking/en/ukraine> (дата звернення: 10.01.2026).

References

- [1] Buniak N.M. (2022) *Innovatsiinyi menedzhment* [Innovation management]. Lutsk: Volynskyi natsionalnyi universytet imeni Lesi Ukrainky. (in Ukrainian)
- [2] Danylenko L.I. (2024) *Innovatsiinyi menedzhment* [Innovation management]. Kyiv: NNIPUDS. (in Ukrainian)
- [3] Perminova S.O., Lazorenko T.V. (2021) *Innovatsiinyi menedzhment* [Innovation management]. Kyiv: KPI im. Ihoria Sikorskoho. (in Ukrainian)
- [4] Mykytiuk P. P., Brych V. Ya., Shkilniak M. M., Mykytiuk Yu. I. (2019) *Innovatsiinyi menedzhment* [Innovation management]. Ternopil: Ekon. dumka TNEU. (in Ukrainian)
- [5] Pysarenko T. V., Kuranda T. K. et al. (2024) *Naukova, naukovo-tekhnichna ta innovatsiina diialnist v Ukraini u 2023 rotsi* [Scientific, scientific-technical and innovation activity in Ukraine in 2023]. Kyiv: UkrINTEI. (in Ukrainian)
- [6] Perminova S.O. (2025) *Innovatsiinyi menedzhment* [Innovation management]. Kyiv: KPI im. Ihoria Sikorskoho. (in Ukrainian)
- [7] Stankevych I. V., Havrylenko T. V. (2020) *Konspekt leksii z dystsypliny "Upravlinnia innovatsiiamy"* [Lecture notes on the discipline "Innovation management"]. Odesa: ONAZ im. O. S. Popova. (in Ukrainian)
- [8] Derzhavna sluzhba statystryky Ukrainy (2026) Available at: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed 10 January 2026).
- [9] World Intellectual Property Organization (WIPO) (2025) *Hlobalnyi innovatsiinyi indeks za 2016–2025 rik* [Global Innovation Index for 2016–2025]. Available at: <https://www.wipo.int/gii-ranking/en/ukraine> (accessed 10 January 2026).

Надійшла до редколегії 21.01.2026

Прийнята після рецензування 11.02.2026

Опублікована 28.05.2026